

Δύο ιστορικά ἐπιστολαί πρὸς τὸν Ἀθανάσιον Μιχ. Γκεμέσγερ-
δάνην ἐπιστολαί τοῦ Βλασίου Σκορδέλη, διευθυντοῦ τῆς ἐν Φι-
λιππουπόλει Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς (1864-1875), πολλα-
χῶς ἔθνικῶς δράσαντος κατὰ τοὺς μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλή-
νων ἐκκλησιαστικούς ἀγῶνας. Ἡ πρώτη ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ
21 Ἰανουαρίου, 1875 πρὸς τὸν ἀποδύοντα εἰς Κων/πόλιν Φιλίπ-
πουπολίτην Ἀθαν. Μ. Γκεμέσγερδάνην καὶ ἡ δευτέρα ἐκ Λειψίας
εἰς Φιλιππουπόλιν ἀπὸ 16 Ἰουνίου 1876 πρὸς τὸν αὐτόν.

τῆ 24ῃ Ἰαν. 1875 Φιλ/πόλει

Φίλτατε Ἀθανάσιε

Ἔλαβον τὴν ἀπὸ 21 ἐπιστολήν σου, ὅπερ ἄς τό ὁμολογήσω, ἐθεώρησα
θεῦμα· διότι γνωρίζω ὅτι δέν εἶσαι ἐπιμελέστατος εἰς τό γράφειν· ἀλ-
λά τοῦτου δὴ ἔνεκα καὶ σ' εὐχριστῶ περισσότερο. Μέχρι τῆς σήμερον
οὐδεὶς ἔφρασεν ἐνταῦθα τὴν εὐκολίαν σου· φθάνει νὰ εἶναι ἄνθρω-
πος. Ἡ γνωστή σπεῖρα σου καὶ πωλῆ τὸν ἀναμορφωτήν. Συνερχό-
μενοι εἰς τὴν ἀρχιερεῖαν σου πολλοὶ ἀπολλοῦνται (ὁμοίως τῆς ἀρχιερεῖας)
Βενδύλος καὶ δύο τρεῖς ἄλλοι ἀπολλοῦσιν ἄλλο νὰ κάμουν εἰ μὴ νὰ
συκοφαντῶσι πόλιν καὶ κληρὸν καὶ γενναῖα σκάνδαλα καὶ ζιζάνια καὶ
νὰ ἐπιδεικνύσι τὴν ἀκαμάχητον φιλοπατρίαν καὶ ἰδέας πρωτοτύπου
(ἄς πρό ὀλίγων στιγμῶν ἤκουσαν πᾶρά τισι). Ἴδέ τὰ ἔργα τῶν ἀναμορ-
φωτῶν, οἵτινες κοντεύουσιν διὰ τῆς ἐντίμου ταύτης καὶ πατριωτικῆς
διαγωγῆς των νὰ κάμουν νὰ εἶναι μαλωμένοι ὅλοι αἱ οἰκογένειαι· διό-
τι δέν ἤξεύρεις καὶ τὸν τρόπον. Ὁ Ματάλας εὐρίσκει σε φέρ' εἰπεῖν
ὑστερον ἀπὸ κομπορημοσύνας τινος, σοὶ λέγει "ἀλήθεια τί ἔχεις μ'
ἔσένα ὁ Βλάσης ; τό καί τό εἶπε κατὰ σοῦ". Σὺ ἀπατᾶσαι καὶ πετᾶς
λόγους τινος δυσμενεῖς ἄν δέν εἶχαι φίλος. Ἐξούτος εὐρίσκει τὸν Βλάσην
, καὶ τοῦ λέγει, ὅτι τό καί τό ὁ Ἀθ. εἶπε διὰ σέ. - Ἴδέ χαρακτήρας
ἀνδρῶν τὰ πάντα μεμφομένων ὡς κακῶς ἐχόντων, καὶ ἀπαγγελλομένων
τὸν ἀναμορφωτήν. Ἐν τούτοις ἐλεύσεται ἡμέρα καθ' ἣν τὰ πάντα θά
φανῶσι. Περιεργότατον δέ καὶ γελοῖο δέσποτον πρόσωπον παίζει ὁ Ἀρ-
χιερεὺς, ὅστις, ἀπορεῖ τις, διὰ ποῖον λόγον εὐχαριστεῖται, ὅταν οὐ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

τοι ἐκφρασίῳσι τὰ κατά. Νομίζει, φαίνεται, ἡ Πανιερότης του, ὅτι ἄλλοι ἐνέχονται διὰ τὴν κακὴν τυχὸν κατάστασιν, καὶ δὲν γνωρίζει, ὅτι ἂν ὑπάρχουσι ἐλλείψεις καὶ σφάλματα, ταῦτα μόνον αὐτὸν ἐπιβαρύνουσι. Καὶ τῷ ὄντι, μόνον καὶ τὰ τὸν Ἀρχιερέα ἀφορῶντα ἔχουσι κάκιστα. Οἱ ἱερεῖς μας, αἱ Ἐκκλησίαι καὶ εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Τίς πταίει; τίς ἄλλος, ἂν ὄχι ὁ Προϊστάμενος τῶν ἱερέων; Ἡμεῖς κατηρτίσαμεν τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐπιτροπὴν, τὸ Σωματεῖον τῶν Καλῶν ἔργων, τὸν Σύλλογον κλπ. Ἔως τὰ ὅποια ἂν ἀναφέρωμεν ἐνίοτε τὸ ὄνομα του, τὸ κάμνομεν ἀπὸ μεγάλην εὐγένειαν καὶ πρὸς τιμὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνος δὲ τί ἔπραξεν; οἱ ἱερεῖς μόνον ἐπεχείρησαν νὰ κάμουν Σύλλογον ἱερατικόν καὶ οὗτος ἀπέτυχεν οἰκτρῶς διὰ τὴν ἀκηδεῖαν τοῦ Μητροπολίτου. Ἡ Μητρόπολις ὁμοιάζει ἐρημίαν· οὐδεὶς πατεῖ, οἱ δὲ δυστυχεῖς ἐγκατελειμμένοι ποῦ νὰ προσφύγῃσιν, ἵνα εὕρωσι ἀποφυγασίαν; Ὅσακις ὑπάγω εἰς τὴν Μητρόπολιν πάντοτε εὐρίσκω ἀποστασίαν; Ὅσακις ἔρχομαι νὰ ἡουχάξῃ. Ἡουχάζει θὰ εἰπῆ κατ' εὐσημισμὸν κοινῶς ὅτι οἱ ἱερεῖς μας εἰς τὴν διακρίσιν ὅλοι καταπέσθησαν ἐπὶ τὴν ἐπιφανῆ καὶ τὴν ἐλαφροτάτην. Μάρτυς ὁ Ράδος ὑπόθεσιν γνωστὴν εἰς τοιαύτας δὲ βλακειὰς προβαίνει ὥστε δι' ἐνμειδιάμα τοῦ Μουτεσαρίφου νὰ λησμονῆ ὅπως τὰς κατεγραμμένας ὑπ' αὐτοῦ Ἐλ. ὑποθέσεις καὶ νά ἀναλαμβάνῃ τὴν εἰσηγήσει του νὰ συνηγορῇ πανταχοῦ ὑπὲρ τοῦ Μουτεσαρίφου ὡς δικαίου καὶ ἱκανοῦ. Τοῦ συνέβη καὶ τελευταῖα. Ἀεδείχθη ὅτι συμμορία κακοποιῶν ἀπεπειράθησαν πυρκαϊᾶξ ἕνεκα τῆς ἀδρανεῖας τῆς Διοικήσεως, βαλόντες πῦρ εἰς 3-4 μέρη. Τότε δὲ οἱ δύο περιεφέροντο, ἵνα διαβεβαιωῦσιν, ὅτι ἡ φωτιά δὲν ἦτο βαλμένη. Ἴδε λοιπὸν διατί ἡ Πανιερότης του ἀρέσκεται εἰς τὸ ν' ἀκούῃ κακολογημένους τοὺς πολίτας ὑπὸ Ματάλα· διὰ νὰ καλύπτονται αἱ ἐλλείψεις αὐτοῦ, ἡ ἀδράνεια του ἢ ἀδιαφορία του, τὸ μηδὲν ποιεῖν. Τρία χωρία ἔχει καὶ τὰ ἀφίνει εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἀγκατάλειψιν, ἀλλοίμονον, ἂν ἔλειπε καὶ ὁ Σύλλογος. Ποτέ δὲν ἐξεφώνησε λόγον ἀλλ' οὐδέ τὸν προτρέπει. Τοιαύτην ἀρχιερωσύνην κάμνει καὶ ὁ Μαρκοβινός.-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

μέ τόν Ἰάλεμον τῆς Θράκης πήγαινε εἰς Σίμον ἐξ ἅπαντος.

Σέ ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς ὅλως, τόν Κύριον Γαροφαλίδην μετά τῆς οἰκογενείας καί τήν Ἑλένην χαιρετῶ. Ἔχεις εὐκαιρίαν μή λησιμονέῃς τόν ἑαυτόν μου. ἐνθυμοῦ τί ἐλέγομεν. Λοιπόν τρέξε λιγάκι, εἰς τά Πατριαρχεῖα, εἰς Πασιάδην, Καλλιόδην, Νεολογιστάς καί μή ἔξω βωβός, ἀπαθῶς ἔχθετε. Ἐνθυμοῦ Ἀθανάσιε, ὅτι ἐν τῇ πῦθμένι ὄλων τῶν διαβολῶν κυρίως κυρίως τόν πατέρα σου, τήν οἰκογένειαν σου ἔχουσι κύριον σκοπόν τῶν προσβολῶν, φοβοῦ δέ τās διαβουλάς καί ψευδεῖς ὡσι· διάψευδε αὐτάς. Ἄσπασαι μοι Βασιιάδην, Ζωηρόν κλπ. Σαρακιῶν την κλπ.

τῇ 16ῃ Ἰουνίου 1876 Λειψία

φίλτατε Ἀθανάσιε

Ἔλαβον τέλος πάντων μετὰ τῆς ἑξέως μίαν ἐπιστολήν σου

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

τό μεν πρῶτον ἡμῶν ἦτο ἡ ἀπόκρισις ἐκ κενυτότητος βιβλίου πρὸς τήν βουλγαρικὴν ἐξουσίαν (ὅτι ἐπὶ τῷ τελευταίῳ ἡμῶν γελῶσα καί φαιδρά, καί διὰ τόν ἀνόητον βεβαίως ἐπέμεινε) καί διὰ τήν γελοῖαν ἔκβασιν μοναδικῆς εἰς τὰ χρονικά τοῦ κόσμου ἀναστάσεως. Δη. οἱ καλοί μας Βούλγαροι ἔδειξαν τόν ἰδανικόν τύπον νείεις ὃν δύναται νά φθάσῃ βλασκεία, μοχθηρία (ἀφοῦ προῦποτίθεντο τούς Γραικοὺς νά παλουκώσων) καί θρασυδειλία. Ἄλλ' ὅτι κυρίως χαρακτηρίζει τόν ἀντάξιον νά κατατάσσηται καί εἰς τούς τήν κατωτάτην βαθμίδα μετέχοντάς λαούς βουλγ. λαόν εἶναι τοῦ ἀρχηγοῦ των ἢ ἀνανδρίας καί πλέον ἢ προδοτικῆ μετά τοῦ ὁμογενοῦ των συμπεριφορά φροντίζοντος νά εἶναι αὐτοί ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, ὠθούντων δέ τόν ἀθῶον λαόν εἰς τὰ αἵματα Αἰ ἑφημερίδες τῆς Βῆρώπης, Αἴτινες ἄλλως διὰ τῶν ἐπιτηδείων σλαβικῶν τεχνασμάτων ἐπὶ ἰκανόν χρόνον διεβουλοῦντο περί τῆς σπουδαιότητος τῶν εὐεργεσιῶν καί τῶν κινημάτων τοῦ σώφρονος τοῦτου λαοῦ, ἀποροῦν πῶς νά χαρακτηρίσωσι τήν αἰσχύνην μέν καί ἀσυνειδησίαν τῶν ὠθησάντων, τήν ζωώδη δέ ἀναδρίαν καί μωρίαν τῶν ὠθησθέντων καί ἐν μέσῳ πομπώδους πατάγου ἐξαναστάντων, ὅπως τήν ἐπι-

ὄσαν σφαγῶσιν ὡς βόδια καὶ παραδοθῶσιν ὡς γυναικες !. Ἐκ τῶν ὑστέ-
 ρων δέ τούτων ἀποδείκνυνται ὅτι δέν ἦσαν κεκοσμημένοι μέ σπανίαν διο-
 ρατικότητα καί μέ τό προτέρημα τῆς πραγματικῆς ἐκτιμῆσεως τῶν φαινο-
 μένων τινές τῶν ἡμετέρων, οἵτινες καί εἰς ἐκθέσεις καί εἰς ὁμιλίας τό-
 σον ἐξῆρον τήν δραστηριότητα τήν ἐνότητα καί τās λοιπὰς ἀρετάς τῶν
 Βουλγάρων κατ'ἀντιπαράθεσιν πρός τήν ἡμετέραν ἀβελτηρίαν (ὡς εὐηρεστοῦ
 το λέγοντες) καί ἀφιλοπατρίαν! "Πᾶν ὅτι στίλβει δέν εἶναι χρυσός!".-
 Ἀλλά δέν μοί γράφετε, τί κάμνουν οἱ ἐν τῆ:πόλει ἀρχηγοί τῶν βουλγάρων;
 Ὁ πνευματικός δέ καί ὁ διπλωματικός τό ἔκοψαν λάσπι εἰς Κ/πολιν! δια-
 γωγή ἀξίαν ἀνθρώπων, ἐπί ἔτη ἐργασθέντων ὑπέρ - τοῦ βαλαντίου των! Με-
 ναλειτέρα αἰσχροτής εἶνε ἀδύνατον νά ὑπάρξη! Ἰκόνη ἄραγε δέν θ'ἀνοί-
 ξη τά μάτια του ὁ κτινώδης λαός; Ἀλλά φαντάζομαι καί τήν ἡμετέραν γεν-
 ναιότητα κατὰ τās πρώτας τῶν ἡμετέρων ἡμέρας ἤθελα νά σᾶς θλέω ὑπό
 τά ὄπλα ὡς πολυτοφύλακα, ἀνθ'αὐτοῦ τό σόν μέγεθος κρυπτόμενον ὑπό
 τῶν ἐξόσθη ποῦ Δ. μέ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν βραχίονα καί τῆς ἐνέσεως ἅπου
 τά ἐκαμνες ἐπάνω σου ἐν ἐπιφανίσει ὡ, ἀκουόμενα ἀπό τά παράθυρα.
 Κατά τās ἡμέρας ἐκεῖνας, ἡμετέροις ἰδύνατο τις, νά ἰκανοποιηθῆ διὰ τήν
 ἔλλειψιν κωμικοῦ παρ'ἡμῖν θεάτρου. Δέν μοί λέγεις συνέβησαν ζημίαι
 εἰς ἡμετέρους, συνέβησαν εἰς ὑμᾶς καί εἰς τά κτήματα σας;- Ἐπρεπε λοι-
 πόν νά γίνη μία βουλγ. ἐπανάστασις, διὰ νά ἐκβάλωμεν τόν
 ἀπό τό σπίτι ! Τί στέκονται οἱ Στενυμαχιῶται, καί δέν λαμβάνουν τήν
 Μολδαύαν, καθῶς καί τά κινητά αὐτῆς, ὅσα οἱ βούλγαροι συλήσαντες τήν
 Μονήν μετέφερον εἰς Ἀραποβον.- Ἔως τώρα βεβαίως θά ἔχητε πιστοτέρας
 πληροφορίας περί τῶν γενομένων. Σᾶς παρακαλῶ λοιπόν νά μοί γράψητε
 ποῖα χωρία κατεστράφησαν, καί ὡς πόσοι οἱ πεσόντες καί τινες οὐσιώδεις
 λεπτομερείας, ὡς ὁ Κυριακός μοί ἔγραφε περί τοῦ οὐλούκιοϊ καί περί
 τῆς βασιλίσεως καί τοῦ βασιλέως, περί ὧν σημείωσε πρό ἡμερῶν εἶχα ἀνα-
 γνώσει καί ἐν τινι ἐφημερίδι, καί μοί ἐφαίνετο ἀραβικός μῦθος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΟΗΝΩΝ

Ἡ βουλγ. παραγωγή τοῦ Πομάκ ἢ Πομμάκ εἶναι πιθανή, ἀλλ'ὄχι καί
 ἀδιαφιλονίκητος, δέν βλέπω δέ πῶς καί διὰ τί δέν εἶναι τόσο ἐννοική
 ἡμῖν. Τί μέλει ἡμῖν περί τοῦτον, δηλ. περί λέξεως; Γράψον μοι δέ, ἂν

γνωρίζεις, τίνες οί 'Ισιτάκαι καί τίνες οί Πόμακες; ἐρώτησον'δέ καί
ὀθωμανόν τινα μή τουρκική ἢ λέξις. διότι τό μάκ μυρίζει καί τουρκισμόν
μοί φαίνεται, καί τέλος ἐξέτασε, ἄν τό ρῆμα πομάμαν εἶναι ἐν κοινῇ χρή-
σει παρά τοῖς Βουλγάροις, καί ἄν ἔχουσι καί ἄλλας λέξεις κατ'ἀναλογί-
αν παρηγημένας μέ τήν κατάληξιν άκ, καί ἄν αὕτη σημαίνει (ὡς
παθητική μετοχή τρόπον τινα). Ἐνασχολήσου εἰς τά φιλολογικά τοῦτα ἐπ'
ἐσχάτων τῶν ἡμέρων, ἀφοῦ ἐντελῶς συνέλθης, ἐννοεῖται, ἐκ τοῦ φόβου..
Ἐνταῦθα, ἐν λειψία, εἶμαι κάλλιστα, χωρίς οὐδ' ἡ μίρα νά μέ δυσαρεστῇ
Τώρα δέ εὐρισκόμεθα εἰς τήν καλλιτέραν διά τήν Γερμανίαν ἐποχὴν.

Πρόσφερε τά σεβάσματα ἐμοῦ καί τῆς γυναικός μου εἰς τοὺς Σ; γονεῖς
σου καί εἰς τήν καν Ἑλένην καί δέξου τοὺς ἄσπασμούς μου.

"Ἴσ' Ἀλάξ μετά 6 μῆνας πάλιν θά ἔχω ἐπιστολήν σου.

Πως σᾶς φαίνονται τά ἐν Κ/τῶν ἄλλα, καί δέ ἡ τῆς Ἀγγλίας ἀνδρική διαταγή

'Ἴδού τί θά εἰπῇ ἀληθές, καί εἰς συναίσθησις τῆς δυνάμεως.. Ἐν

τέλει θά σέ παρακλέσω νά ἐπιβάλῃς τήν χάριν, τόν τρόπον τοῦ λήξαντος

ἐπιπέλου, καί νά ἐπιβάλῃς τήν χάριν, τόν τρόπον τοῦ λήξαντος

Λειψία δέν παίζει. θά μοί ἐπιβάλῃς τήν χάριν καί ἀναμένω αὐτήν.

Χαῖρε ! σός

Ἐλπίζω ὅτι τοῦ λοιποῦ θά μοί γράφης ἀνθρωπινώτερα.

Ἀσπάζομαι τόν Κ, Ἀργυριάδην καί Ἀντωνιάδην καί Κυριάκου κλπ. φίλους
Διατί φίλτατε, οὐδε λέξιν μοί γράφεις περί τῆς ἐντολῆς, ἤνπρό 5 μηνῶν
σοί ἀνέθεσαν (περί τῆς)

